

PROJEKTIVNE TEHNIKE

Prof.dr Jasna Veljkovic

Teorija projekcije

- ❑ Potiče od Frojda.(1894.Neuroze straha).
  - ❑ Projekciju je opisao kao složeni psihološki manevar kojim se ego brani i oslobadja od pritiska, odnosno
  - ❑ Od navale anksioznosti koja pretila da ga preplavi.
  - ❑ U pozadini se krije impuls čiji bi prodor u svest bio opasan po sliku o sebi.
-

Teorija projekcije

- ❑ Svi mi volimo o sebi da mislimo lepo i još lepše da se predstavimo drugima.
- ❑ Projekcija čuva tu lepu sliku o nama u nama, dovodi do eliminacije unutrašnje ugroženosti i redukcije anksioznosti.
- ❑ Kakve su ličnosti češće sklone korišćenju projekcije kao mehanizma odbrane?
- ❑ Diskutujmo o tome.

Primer:

- ❑ mlajša udata žena, je na terapiji zbog straha od trudnoće.
  - ❑ Kroz terapijski proces, postepeno dolazimo do neprihvatanja njene bračne uloge, osećanja ugroženosti.
  - ❑ Doživljava da joj partner oduzima njen identitet.
-

Primer:

- ❑ Naglašava da ga voli i da on nju voli.
  - ❑ Zaposlena je u maloj privatnoj firmi, koja se nalazi u jednom stanu.
  - ❑ U toj firmi u kancelariji rade ona i njen kolega.
  - ❑ U početku sa sarkazmom stalno priča o kolegi, ironično ga ismevajući.
-

Jasno je da

- ❑ veoma obraća pažnju na njega.
  - ❑ Primećuje svaki novi detalj.
  - ❑ Kasnije počinje da govori kako je on zaljubljen u nju i kako joj se udvara.
  - ❑ U stvari je obrnuto.
  - ❑ Time ona uspeva da sačuva dobru sliku o sebi i ostaje "čista".
-

Kaže da je

- odvratan i gadan i da ga ne podnosi.
  - Razmišlja o promeni posla.
  - Koji mehanizmi ovde rade?
  - Projekcija
  - Okretanje u suprotno
  - Ja volim se pretvara u ja mrzim
-

Dodatna zaštita:

- ❑ projekcija ja volim na njega i okretanje u suprotno-odvratno mi je.
  - ❑ Koji su preduslovi projekciji?
    - Da je formirano ja i idealno ja ali i koliko-toliko i super -ego.
    - Moramo pretpostaviti da su određene potrebe ličnosti potisnute, sa nedovoljnim uspehom.
-

Sušтина projekcije

- je da se unutrašnja drama ekstrenalizuje a rascep ličnosti je izražen podelom na dve uloge:
  - žrtvu i progonitelja.
  - Projektivni mehanizmi govore da je osoba koja ih koristi osoba sa imaginacijom i sklona intelektualizaciji.
  - Čitav manevar se izvodi na nivou mentalnih operacija.
-

Nužna prepostavka je da:

- ❑ “projektor” ima slabe kontakte tj.
  - ❑ Da mu je test realnosti deficitantan.
  - ❑ U vreme kada je J. Frank formulisao svoju projektivnu hipotezu,
  - ❑ izgledalo je logično da se projektivne tehnike povežu sa psihoanalizom kao teorijskom osnovom za interpretaciju.
-

Protiv izjednačavanja testovne i odbrambene projekcije

- ❑ izjasnio se Marry(Marij).
  - ❑ Uporište u svom kritičkom stavu našao je u Frojdovom konceptu projekcije.
  - ❑ Projektor ima potpuno poverenje u svoje intelektualne sposobnosti i u sebe.
  - ❑ On prihvata svoje opažaje i sudove, koje kliničari opažaju kao rezultat projekcije, duboko uveren u nj. Realnost i istinitost.
-

Teorija projekcije

- ❑ Priče(TAT) ili percepcije(Roršah) koje ispitanici iznose na projektivnim tehnikama kao svoj odgovor,
  - ❑ bitno se po Mariju razlikuju od odbrambene projekcije.
  - ❑ Čitava konstelacija proizvoda koji se od ispitanika očekuju u test-situaciji je uslovna, prožeta duhom igre i improvizacije.
  - ❑ Sve je "KAO DA"....
-

Marij zapravo ističe da je

- razlika između odbrambene i testovne projekcije ogromna u odnosu na karakter iskaza.
  - U prvom slučaju projektor iznosi svoja duboka uverenja
  - U drugom je to samo “igra”...
  - Često neobrazovani ispitanici ne shvataju uslovnost test-situacije.
-

Oni se prema stimulusu odnose

- ❑ sa neadekvatnim naporom i realističnošću.
  - ❑ Ova naivnost se ne može uzeti kao dokaz da je projektivno ponašanje uvek isto, bilo da se javlja na testu ili u životnoj situaciji.
  - ❑ Sličnu pojavu poznatu kao "gubitak distance" opisuje i Rappaport.
  - ❑ Javlja se kod početnih ali i razvijenih psihoza i ispoljava u nesposobnosti diferenciranja testovnog stimulusa od realnosti.
-

Kod ove vrste ljudi dolazi do

- ❑ previdjanja bitnih razlika izmedju testovne i vantestovne situacije.
  - ❑ Usled toga u njihovom odnosu izostaje uslovnost i imaginarnost.
  - ❑ Svoje odgovore daju sa ubedjenjem kao da je test i nj.odgovor i vantestovni svet jedno te isto.
-

Obrazovani, inteligentni i nepsihotični ljudi

- ❑ pristupaju projektivnim tehnikama sa manje ili više slobode ali skoro uvek su svesni da se od njih traži subjektivno svedočenje.
  - ❑ To je veoma bitno.
  - ❑ Oni su sigurni i nesigurni.
  - ❑ Njihova sigurnost je utoliko veća ukoliko imaju više poverenja u svoju maštovitost, spontanost i ekspresivnost.
-

Teorija projekcije

- ❑ Oni su nesigurni u tačnost svojih odgovora, u realističnu podudarnost sa "stvarnim značenjem" stimulusa.
  - ❑ Ako veruju da stimulus ima neku prikrivenu "stvarnu" strukturu, ostaće u neizvesnosti koliko su se svojim odgovorima približili "istini".
  - ❑ Što više veruju u prikrivena značenja stimulusa, to su manje spontani, slobodni i imaginativni.
-

U oba slučaja testovno ponašanje u celini a i odgovori posebno,

---

- ❑ biće distancirani, odnosno neće biti izraz duboke uverenosti ličnosti u to da su dali objektivno svedočenje.
  - ❑ Projekcija je sistematska greška u ocenjivanju međuljudskih odnosa.
  - ❑ Bilo bi vrlo logično da dijagnozu projektivne ego odbrane proučavamo na osnovu izučavanja interpersonalnih odnosa i socijalne percepcije.
  - ❑ To stalno radimo na grupnim psihoterapijama.
-

Na najranijem uzrastu

- ❑ projektivna relacija nije uspostavljena između majke i bebe **već bebe i hrane(još je na nivou parcijalnog objektnog odnosa)**.
  - ❑ Kod odraslih ljudi osnovne relacije obuhvaćene projektivnom odbranom uvek se odnose na ljude.
  - ❑ Sa tog gledišta **projekcija je sistemska greška u opažanju i tumačenju interpersonalnog polja pod neposrednim uticajem izvrnutog opažanja sopstvenih potreba.**
-

Ovaj aspekt odbrambene projekcije

- ❑ pristaje uz neke projektivne tehnike, kao što je: TAT.
  - ❑ Stimulus kod TAT je interpersonalno polje, što bi moglo da posluži za ispoljavanje "sistemske greške" tipa projekcije u opažanju ličnosti i tumačenju relacija.
  - ❑ Marij tvrdi da postoji bitna razlika između te dve vrste opažaja u pogledu uverenosti, odnosno sudjenja.
-

Testovna projekcija

- ❑ ne mora biti vezana za ljudske figure i interpersonalne relacije.
  - ❑ To pokazuje Roršah.
  - ❑ Čak imamo projektivno tumačenje Bender Geštalt testa.
  - ❑ Sklonost ili namera koju projektor pokazuje u centralnom partneru ili kod nekolicine partnera ima dve bitne odlike:
-

Te odlike su:

---

1. Da je sklonost preuveličana ili fiktivna
  2. Da predstavlja potisnutu komponentu ličnosti projektora.
- Odbrambena projekcija se može podeliti na **nesvesni sadržaj** koji obuhvata jedan neprihvatljiv motiv i na **nesvesnu operaciju neutralizacije anksioznosti**.
-

Ako se ova operacija ustali

- postoje uslovi da se restrukturiše čitava ličnost.
  - Umesto osećanja krivice formira se konstelacija "žrtve okolnosti".
  - Mehanizam projekcije se javlja i ako osoba ne predstavlja pravu projektivnu odnosno paranoidnu ličnost.
-

Odbrambena projekcija predstavlja

- ❑ snažan impuls ličnosti
  - ❑ Na projektivnim tehnikama, otkrivamo veći broj motiva.
  - ❑ Projektivne tehnike ne registruju samo kardinalne motive
  - ❑ već i one slabije, periferne koji se verovatno ne bi pokrenuli putem odbrambene projekcije.
-

Sadržaj odbrambene projekcije je

- ❑ impuls koji mora ostati nesvestan, potisnut,
  - ❑ jer je inkompatibilan sa ja sistemom usvojenih vrednosti.
  - ❑ Upravo zato što je impuls delimično savladao potsikivanje
  - ❑ ličnost pribegava dopunskoj odbrani mehanizmom projekcije.
-

Ova karakteristika odbrambene projekcije

- ❑ samo je delimično svojstvena testovnoj projekciji.
  - ❑ Sadržaj testovne projekcije je takodje potisnut.
  - ❑ Ali stepen potiskivanja može biti srazmerno nizak.
  - ❑ Intiligentan i normalan ispitanik, često "provali" u toku rada o čemu se radi, pa kaže-Ovde ja pričam o sebi!
  - ❑ Npr. Mahover tehnika. Diskutovati
-

Tako se ispostavlja da je nemoguće

- ❑ izjednačiti odbrambenu projekciju sa projektivnom-testovnom.
  - ❑ Ispitanik odgovara na zahteve psihologa jer to on od njega kao autoritet traži.
  - ❑ Dakle u prvom slučaju je u položaju odbrane, u drugom u položaju povinovanja zahtevima autoriteta.
-

Šta bi se desilo kad bi se

- (a to se ponekad dešava na projektivnim tehnikama)
  - npr. da ispitanik odbije polovinu ili više Roršah karti,
  - ličnost se usprotivila i uspela da se uzdrži od odbrane?
  - Po teoriji možemo očekivati jak nastup anksioznosti, krizu i padanje u alarmantno stanje.
-

Šta se dešava kad neko odbija

- ❑ da se projektuje na projektivnoj tehnici?
  - ❑ To jeste **izraziti negativizam** koji jeste **odbrana sam po sebi**
  - ❑ ali to ne znači da će doći do pojave žestoke anksioznosti, ali ni da neće da dodje.
  - ❑ Primer: čovek koji je odbijao prve dve karte a dekompenzovao se na trećoj karti Roršaha.
-

Suzdržavanje od odbrambene projekcije je

- pretnja celom sistemu
  - Apstinencija od testovne projekcije za takve ispitanike je i neka vrsta samopotvrđivanja.
  - Sve zavisi, od nivoa organizacije ličnosti i aktuelnog stanja.
  - Primer.
-

Projekcija i kognitivne strukture:

- Pozitivni doprinos Rappaporta vezan je za nj.ranija istraživanja kognitivne strukture, tj.njene interakcije sa motivacijom i afektima.
  - Svaki test, bez obzira koje vrste uključuje niz kognitivnih struktura.
  - Ispitanik mora da opazi, diskriminiše i shvati zadatak.
-

Projekcija i kognitivne strukture:

- Prema uspostavljenoj direkciji on traga za rešenjima, koja nalazi u vizuelno motornim manipulacijama ili u asocijacijama, sećanju ili kritičkom povezivanju ranijih znanja i novih elemenata.
  - Ako istraje i anticipira neka nova-bolja rešenja, onda se traganje produžava sve dok ne iskrsne nova pojmovna integracija.
-

Projekcija i kognitivne strukture:

- Prelaz sa kognitivnog na projektivni aspekt test-ponašanja Rappaport je izveo sa postavkom da su:
  - navedeni procesi istovetni sa funkcijama ega,
  - intrapersonalna aktivnost ega uključuje kontrolu, odbranu i integraciju
  - Ekstrapersonalna realitetu upravljena aktivnost: kontakt, prilagodjavanje i predvidjanje.
-

Projekcija i kognitivne strukture:

- Ne postoji mogućnost da se motivacioni afektivni procesi testovno direktno ispituju mimo ego-funkcija, kaže Rappaport.
  - Samim tim projektivno testovno ponašanje možemo analizirati i interpretirati modelom ega.
  - **Ključni problem jeste odnos afekta i mišljenja, tj.interakcije unutrašnjih instiktivnih i spoljašnjih adaptivnih rešenja.**
-

Rappaport je problem pokušao da reši

- uvodjenjem unutrašnjih instiktivnih i spoljašnjih-adaptivnih usmerenja
  - Preuzeo je iz psihoanalize koncept "odlaganja impulsa".
  - Testovno ponašanje je skoro neposredno zavisno od toga koliko je subjekt u stanju da odlaže impulse.
-

To je preduslov da bi se počeo

- ❑ proces traganja za rešenjem.
  - ❑ Ako je ego slab i nema dovoljnu snagu odlaganja zadovoljenja impulsa,
  - ❑ onda se u procesu traganja za adaptivnim i konceptualno integrisanim rešenjima javljaju "kratki spojevi".
  - ❑ Kao posledica toga nastaje **podbačaj i klijent nam daje manje vredna rešenja, odgovore koji su ispod nivoa njegovih sposobnosti.**
-

Analiza podbačaja nam direktno ukazuje na

- ❑ slaba mesta u pacijentovoj ličnosti.
  - ❑ Velika snaga odlaganja impulsa takodje klinički nešto znači i može da ukaže na intrapersonalnu neuskладjenost.
  - ❑ Važnu stavku posmatranja predstavlja i anksioznost.
-

Rappaport je isticao sledeću dijagnostičku frazu:

- "Ispitanik je anksiozan" ne znači NIŠTA jer je većina ljudi u nekoj meri, na neki način i u nekim situacijama (test) anksiozni.
  - Ali, naučno istraživanje, delovanja anksioznosti na kognitivne procese može veoma da pomogne u individualnoj dijagnozi, odnosno u dijagnostici nesvesnog ega.
-

Detaljnou analizom procesa rešavanja testovnih zadataka

- Rappaort je demonstrirao tezu i pokazao da se kod određenih dijagnostičkih grupa javljaju specifične manifestacije kognitivnog neuspeha.
  - Karakteristika njegovog modela je da se umesto klasičnih mehanizama odbrane, težište posmatranja pomera na "ego-aparat",
  - tj. na ponašanje kognitivnih struktura u procesu traganja za rešenjem a pod uticajem anksioznosti.
-

Drukčiji pristup nalazimo u radovima Bellaka(TAT).

- Svaka percepcija se može shvatiti kao rezultanta objektivnih karaktersitika stimulusa i karakteristika posmatrača.
  - Svaki posmatrač na sebi svojstven način iskrivljuje realnost.
  - Ono što kliničare zanima nije aspekt "objektivne percepcije",
  - već onaj subjektivni deo svakog opažaja koji je još Herbart nazvao APRCEPCIJOM.
-

Ako prihvatimo stanovište da je

- objektivna realnost uniformna sama po sebi,
  - težište interesovanja psihologa se prenosi na apercepciju i individualne forme distorzija opažaja, koje su vezane za apercepciju.
  - Dalje, Bellak dokazuje da su stari pojam apercepcije i noviji konstrukt projekcije u vezi.
-

Belak iznosi mišljenje da

- potisnute i nesvesne potrebe aktiviraju i orijentišu apercepciju i određuju stepen njenog uticaja na "čistu percepciju".
  - Na taj način dobimao stalne perceptivne distorzije.
  - Svesti je najbliži tip distorzije tipa SENZITIVIZACIJE
-

Primer

- ❑ Stanje nečiste savesti.
  - ❑ Osoba koja ima osećanje krivice opaža ponašanje ljudi, prema kojima je i njegova krivica upravljena, kao ispitivačka ili preteća.
  - ❑ Dakle strah od tih ljudi ide iz osećanja krivice.
  - ❑ Setimo se kao deca kada smo se najviše plašili odraslih?
  - ❑ Kad smo znali da smo nešto "zabašurili".
-

U ovu klasu Bellak uvrstava i

- ponašanje koje nastaje kao posledica budjenja nekog nagona.
  - Primer:nagona gladi, usled čega osoba ima utisak da je svet pun hrane i apetitnih izazova.
  - Slične postavke nalazimo i u eksperimentalnoj psihologiji samo u drugom okviru.
-

Ponekad se događa da ljudi

- prepoznaju značenje svojih odgovora koji su dali na projektivnom testu.
  - Ne retko, kad je ispitivanje već gotovo.
  - Bellak je ovu pojavu naknadnog uključivanja sadržaja projekcije u svest nazvao eksternalizacija.
  - Tu se radi o ličnosti koja je bolje integrisana i zrelija od onih koji takav uvid ne stižu spontano ili ne mogu da steknu ni kad im se ponudi interpretacija.
-

Sledeću vrstu aperceptivne distorzije

- ❑ na skali stepena potiskivanja predstavlja obična projekcija.
  - ❑ Osnovna njena odlika: sadržaj motiva je potisnut ali je opažaj ostao povezan sa njim.
  - ❑ Osoba koja je potisnula svoje agresivne i seksualne impulse pokazuje tipično udaljavanje od čiste percepcije ka aperceptivnoj distorziji u kojoj se potisnuti sadržaji jako nameću.
-

Ovo je isto objašnjenje kao Frankovo:

- Novost je što se između stimulusa nesvesnog motiva i perceptivnih procesa unosi kao medjuvarijabla koncept aperceptivne distorzije.
  - Najmanje svestan oblik aperceptivne distorzije po Bellaku je INVERTNA PROJEKCIJA.
-

Invertna projekcija

- je isto što i klasičan oblik odbrambene projekcije u kojoj se potisnuti impuls prethodno reaktivnom formacijom izvrše,
  - a zatim se zamenom ja-ti opaža kao pretnja od te druge osobe (progonjeni progonitelj),
  - npr kod erotomanske sumanutosti, tj. Paranoidnih Psihoza.
-

Multipli model indirektne eksploracije ličnosti

- Katel je prvi uspeo da sagleda nedoslednosti u teoriji projektivnih tehnika.
  - On povlači novu startnu liniju.
  - Ako analiziramo greške mispercepcije, po Katelu, po tome kako su i kad nastale i šta ih je uslovalo, moramo priznati mogućnost raznobraznosti.
  - Sasvim je prihvatljivo tvrdjenje da su mispercepcije nastale pod dejstvom nesvesne dinamike na kognitivno ponašanje, mogu predstavljati važan doprinos dijagnostičkoj procesni ličnosti.
-

Multipli model indirektne eksploracije ličnosti

- ❑ Ne mora da znači da je svaka mispercepcija koja se javlja na proj.tehnici, nastala na isti način.
  - ❑ **Roršah** je, u tumačenju percepcija sledio jedan princip sličan Katelovom.
  - ❑ **Bio je svestan da neke greške u opažanju treba pripisati nerazvijenim QI sposobnostima, slabom obrazovanju a tek treće nesvesnim konfliktima.**
  - ❑ **Njemu takva divergencija nije predstavljala problem, jer on nije nameravao da postavi jedinstvenu projektivnu teoriju.**
-

Katel je **systematizovao mispercepcije i razlikuje ih 4 vrste:**

- 1) **Naivna misperpcija** (osobe niske QI, slab eduk.nivo, potiču iz zaostale sredine, primitivnih pogleda na svet). Mogu da akumuliraju devijantne odgovore, tj mispercepcije.
    - Njihove Greške nastaju zbog uverenja , stavova i kognitivnog stila.
    - Taj stil je relativno trajan, nisu dovoljno izdiferencirani.
    - Naivnost je da drugi misle i veruju kao i on.
    - Ovakve osobe nisu za projektivne tehnike.
-

2. Autistička mispercepcija

- ❑ Nastaje pod uticajem želja koje ispitanik svesno prihvata ili čak idealizuje.
  - ❑ Npr. autorotarna osoba smatra da je ljudima potreban vodja, jer njemu jeste(egocentrični način mišljenja).
  - ❑ Katel smatra da autistična mispercepcija može biti razlog pogrešnih odgovora ali da to ne treba svrstati u prave projekcije.
-

3. Mispercepcija usaglašavanja sa afektom

- Medju dokazima Marijevim, da bi dokazao da TAT odražava nesvesne afekte nalazi se opis devojčica koje su nakon slušanja strašnih priča pred spavanje, sledećg dana izmenile prethodno date priče unoseći u njih više elemenata straha.
  - Primer: dečje priče o napasnicima, vešticama i sl. u latentnom periodu, pune destrukt i agresivnog.
  - Šta je Crvenkapa i sl?
-

Afektivno stanje je relativno kratko unutrašnje iskustvo

- Neosnovano je tu vrstu mispercepcije objašnjavati principom "ispunjenja želja", kao što činimo u okviru autističke deformacije opažaja.
3. Katel predlaže i formu mispercepcije koju naziva "press compatibility".
- Kod nje opažaj se usaglašava sa afektivnim stanjem posmatrača uglavnom nesvesno, s tim više što je situacija otvorenija za takvu alternativu.
-

Katell je zastupao stanovništvo da je

- miscpercepcija koja je nastala usled "usklađivanja sa pristikom" (press compatibility) nije prava projekcija.
  - Za Katella kriterijum projekcije nije spoljašnji efekat nego je potiskivanje i pojava potisnutog u sadržaju opažanja ili formalnoj nepravilnosti opažanja.
-

4 . Ego-odbrambena mispercepcija

- ❑ Pod njom Katel podrazumeva manje-više isti fenomen koji nam je već je poznat pod imenom "ego-odbrambena projekcija".
  - ❑ Razlika je u tome što je **termin projekcija zamenio terminom mispercepcija**.
  - ❑ U pravoj ego-odbrambenoj operaciji, za razliku od ostalih oblika mispercepcije koje on shvata kao ne odbrambene, uvek postoji:
-

U pravoj ego-odbrambenoj operaciji uvek postoji:

- ❑ Pojava snažnog impulsa u ličnosti koji je moralno neprihvatljiv i negativan
  - ❑ Zatajivanje odbrambenog mehanizma potiskivanja
  - ❑ Misperceptivno prepoznavanje ekvivalenta ugrožavajućeg impulsa u ponašanju drugih
  - ❑ Aktivan stav osude nosioca takvih pojava, tj. doživljaja sebe kao žrtve ili protagonistine pravedne borbe.
-

Od navedena 4 oblika mispercepcije Katel prihvata samo jednu

- poslednju, kao pravu projekciju.
  - Otkrivanje konflikta ličnosti putem provociranih mispercepcija predstavlja glavni zadatak projektivnih tehnika u psihodijagnostičkoj praksi.
  - Sva ostala saznanja mogu se valjanije prikupiti nekim drugim tehnikama.
-

Katel je povukao sjajan potez svojom kalsifikacijom mispercepcija

---

- ❑ Što je daleko smislenije klasifikovati nego vrste projektivnih tehnika.
  - ❑ Katel smatra da se sa istim ciljem (kao i zadavanje proj.tehnika) može ispitivati i fantazija.
  - ❑ Fantazija je često jedini oblik u kome se određene potrebe simbolizovano ispoljavaju.
-